

**ADLİ GÖRÜŞME ODALARININ İŞLEVSELLİĞİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA:
BURSA ADLİYESİ**

Dr. Öğr. Üye. Fatih YAMAN*

Şevval VATANSEVER**

ÖZ

Suçtan etkilenerek zarar gören ve çeşitli hak kayıpları yaşayan mağdurlara adli süreçte gereken hassasiyetin gösteril(e)memesi ikincil mağduriyetlerin yaşanmasına sebep olmaktadır. Ülkemizde 2017'den bu yana adalet sisteminin önemli bir kurumsal bileşeni olarak varlık kazanan adli görüşme odaları (AGO) uygulaması, mağdurların öznel koşullarının gözetilerek adli süreç boyunca korunmalarını sağlamayı ve muhtemel ikincil mağduriyetlerin önlenmesini hedeflemektedir. Bu çerçevede AGO uygulaması, başta çocuk ve kadınlar olmak üzere kırılgan gruplar içinde yer alan mağdurlara yönelik önemli bir kamusal hizmet sunmaktadır. Ancak uygulama alanlarında, gerek yapısal gerekse uygulayıcı aktörlerden kaynaklanan çeşitli sorunların yaşandığı bilinmektedir. Bu araştırma, adli görüşmecilerin deneyimlerinden hareketle adli görüşme odalarının işlevselliğini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede, ülkemizde son beş yıldır yaygınlaşan ve günümüzde yetmiş ilde faaliyet gösteren adli görüşme odalarının işlevselliği; Bursa Adliyesi örneklemeyle ele alınmıştır. Araştırma adli görüşme odalarında mağdurlarla görüşen 23-45 yaş arasındaki beş adli görüşmeciyle yürütülmüştür. Yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği ile elde edilen verilerin değerlendirilmesinde betimsel analiz kullanılarak dört ana temaya ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda, AGO uygulamasının mağdurların örselenmelerini ve ikincil mağduriyet yaşamalarını önleyen önemli bir tampon mekanizma işlevi gördüğü anlaşılmıştır. Bununla birlikte, adli süreçte mağdurların belirlenmesi aşamasından başlamak üzere adli görüşme odaları ile ilgili fiziki ve teknik altyapı yetersizliğinden kaynaklanan aksamalar, adli personelin iş yükü fazlalığı sebebiyle oluşan zaman baskısı ve yargı görevlilerinin gerek mağduriyete gerekse adli görüşmecilere yönelik tutumlarının AGO uygulamasında önemli sorun alanlarını oluşturduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Adli görüşme odaları, Mağdur, Adli görüşmeci, Yargı görevlileri.

A STUDY ON THE FUNCTIONALITY OF FORENSIC INTERVIEW ROOMS:

BURSA COURTHOUSE

ABSTRACT

Failure to show the necessary sensitivity in the judicial process to victims who have been harmed by the crime and lost their rights, causes secondary victimization. The implementation of judicial meeting rooms (AGO), which has become an important institutional component of the justice system in our country since 2017, aims to protect the victims during the judicial process by considering their subjective conditions and to prevent possible secondary victimizations. However, it is known that there are various problems arising from both structural and implementing actors in the application areas. This research aims to analyze the functionality of AGOs based on the experiences of forensic interviewers. In this context, the functionality of the judicial meeting rooms, which have become widespread in our country for the last five years and are currently operating in seventy provinces; It was handled with the sample of Bursa Courthouse. The research was conducted with five forensic interviewers

* İstanbul Medeniyet Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Fakültesi/Sosyal Hizmet Bölümü, fatihyamann@gmail.com, Orcid ID: 0000-0003-2001-7865

** Sosyal Çalışmacı, sevvalvatansever10.02@gmail.com, Orcid ID: 0000-0002-1205-9574

between the ages of 23-45 who interviewed victims in AGOs. Four main themes were reached by using descriptive analysis in the evaluation of the data obtained by the semi-structured interview technique. As a result of the research, it has been understood that the AGO implementation functions as an important buffer mechanism that prevents the victims from being traumatized and experiencing secondary victimization. However, it has been determined that, starting from the identification process of the victims, disruptions arising from the physical and technical infrastructure, time pressure due to the excessive workload of the judicial personnel and the attitudes of the judicial officers constitute important problem areas in the AGO implementation.

Keywords: Forensic interview rooms, Victim, Forensic interviewer, Judicial officers.

Giriş

İnsanlığın kadim meselelerinden biri olan suç ve bundan kaynaklanan mağduriyet sorunu, neredeyse tüm toplumlarda mevcut düzen ve istikrar adına önemli bir tehdit olarak algılanmıştır. Nitekim suçun, mağdurun bireysel yaşantısından başlamak üzere, hayatı sekteye uğratarak travmatik etkiye neden olan, yaygınlaşmasıyla da giderek toplumsal bir anomiyeye sebep olan yönler taşıdığı bilinmektedir. Dolayısıyla suç, bozulan toplumsal düzenin yeniden tesis edilmesi ve iyileştirilmesi adına çözümlenmesi ve önüne geçilmesi gereken bir problem olarak karşımızda durmaktadır.

Suçun önüne geçilmesi ve mağdurun iyilik halinin sağlanmasına yönelik dünyada ve Türkiye’de çeşitli kurumsal girişimlerin bulunduğu bilinmektedir. Özellikle adli süreçler bağlamında mağdurların korunmasını sağlamak ve ikincil bir mağduriyet yaşamalarını engellemek adına hayata geçirilmiş olan *adli görüşme odaları* incelemeye değer bir konu olarak öne çıkmaktadır.

Bu araştırmada, 2017’den bu yana ülkemizde yaygınlaşan ve günümüzde yetmiş ilde faaliyet gösteren adli görüşme odalarının işlevselliği; Bursa Adliyesi örneklemiyle analiz edilmiştir. Adli görüşme odaları, 2012-2014 yılları arasında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve UNICEF işbirliğiyle yürütülen “Çocuklar İçin Adalet Projesi” nin bir çıktısı olarak kurulmuştur. İlk AGO, 2017 yılında ve suç teşkil eden olaylara maruz kalmış çocuklara yönelik faaliyetlere geçmiştir. Ancak günümüzde “kırılgan grup” olarak nitelenen her yaşta mağdur için kullanılabilir. AGO kullanımındaki amaç, mağdur kişilerin adalet sisteminde ikincil bir mağduriyete maruz kalmalarını önlemek ve adli süreci hasarsız şekilde tamamlayabilmektir. Çalışmada, sürecin işleyişi; adli görüşmelerde görev alan görüşmecilerle yapılan mülakat çıktıları üzerinden değerlendirilmiştir. Araştırma, söz konusu adli görüşme süreçlerini iyileştirmeye yönelik katkıda bulunmak amacıyla çeşitli öneriler geliştirmeyi hedeflemektedir.

Birey, aile ve toplum düzeylerinde geniş bir müdahale alanına sahip olan, bu yönüyle Sosyoloji, Psikoloji, İktisat ve Hukuk gibi sosyal bilimlerin kesişiminde gelişen bir meslek olarak Sosyal Hizmet (Yeler 2019: 282), insan hakları ve sosyal adalet ilkelerini benimseyerek, insan davranışı ve sosyal sistemlere ilişkin bilgileri kullanarak, insanların iyilik durumlarının ve işlevselliklerinin artırılmasını amaçlamaktadır. Bu bağlamda sosyal hizmetin uygulama alanlarından biri olarak adli sosyal hizmet alanı, sosyal hizmetin hukuki işleyişteki (Demir 2020:4) etkili konumunu ortaya koymaktadır.

1. Viktimoloji ve Sosyal Hizmet Bağlamında Mağduriyet

Viktimoloji kavramı, Latince’de inanç düzleminde “tanrıya sunulan canlı kurban” anlamına gelen, krimonoloji alanında ise “bir suçun kurbanı yahut mağduru”nu ifade eden “victima” sözcüğünden türetilmiştir (Sokullu Akıncı ve Dursun 2016: 3). Buradaki mağduriyet, başka bir kimsenin eyleminden dolayı zarar gören, acı çeken veya hayatını kaybeden kişileri kuşatan geniş bir çerçeve sunmaktadır. Hukuki çerçevede mağdur, aleyhine suç işlenen ve bundan ötürü zarar gören kişidir (Balo 2013: 377). Diğer deyişle mağdur, yasaların ihlal edilmesi nedeniyle, hak kaybı yaşayan, acı çeken, fiziksel veya ruhsal yönden zarar gören kimseleri (Polat 2014: 8) ifade eder. Özellikle ceza hukukunu ilgilendiren konularda, suçun faili ve mağdur arasındaki ilişki temelinde mağdur davranışlarını inceleyen viktimoloji (mağdurbilim), özellikle II. Dünya Savaşı sonrası dönemde krimonoloji bünyesinde gelişen (Demirbaş 2005: 322), ancak 1970’li yıllardan itibaren mağdura odaklanan akademik ilgi ve çalışmaların artışıyla birlikte bugün bağımsız bir disiplin olarak öne çıkmaktadır.

Toplumların dezavantajlı gruplarından biri olarak mağdurlar yalnızca viktimolojinin değil, suç sosyolojisi ve sosyal çalışma gibi disiplinlerin de ilgi duyduğu ayrıcalıklı konulardan birini oluşturmaktadır. Özellikle mağdurlarla yoğun temasın yaşandığı adli sosyal hizmet alanı viktimoloji disipliniyle ortak amaçsallığın geliştiği bir sürecin inşa edilmesine zemin sağlamaktadır. Zira viktimolojinin amacı mağduru psikolojik, sosyal ve hukuksal boyutlar arasındaki ilişkiler kapsamında inceleyerek nihayetinde deviktivimizasyonun sağlanması için gerekli şartları ortaya koymakken (Sokullu Akıncı ve Dursun 2016: 5), sosyal çalışmacı da mağdur kişiyi psiko-sosyal boyutlarıyla ele alarak rehabilitasyonunu sağlamayı hedeflemektedir. Fakat hak ihlali yaşayan ve suça maruz kalan mağdurlar, kuşkusuz öncelikle ceza yargılama sürecine dâhil olarak çeşitli hukuki prosedürlerin işletilmesinde taraf olmaktadır.

Geleneksel ceza muhakemelerinin genel olarak kanun koyucu otorite olan devlet ve suç faili ilişkisi üzerinden şekillenen doğası, adli süreç işleyişlerinde mağdur haklarının uzun süre ihmal edilmesine neden olmuştur. Mağduriyetin doğurduğu kayıp ve zararın göz ardı edilmesi ve mağdurların indirgemeci bir yaklaşımla yalnızca suç ihbarında bulunmaları sebebiyle söz konusu sürece dâhil edilmeleri (İnceoğlu 2014: 58) biçiminde somutlaşan bu durum, soruşturma ve kovuşturma kapsamında mağdurların ikincil mağduriyetler yaşamalarına da zemin oluşturmuştur.

Mağdurlar söz konusu edildiğinde, aile içi şiddet mağdurları ve istismara maruz kalan çocuklar iki önemli hassas/kırılğan grup olarak dikkat çekmektedir. Bu türden mağduriyetlerin toplumda genellikle gizli kalma yahut saklanma eğilimi gösterdiği bilinmektedir. Zira mağduriyet oluşturan suçun mağdur tarafından açıklanmasında toplumsal, kültürel veya dini olarak algılanan çeşitli engelleyici unsurlar devreye girebilmektedir. Bununla birlikte suçun alenileşmesi yalnızca yargı önünde değil toplum nezdinde de mağduriyetlerin çeşitlenmesine neden olabilmektedir. Nitekim yargılama, yalnızca resmi kamu otoritesince mahkeme salonlarında değil gündelik hayatı kuşatan unsurlarıyla toplumsal ilişkilerde de gerçekleşmektedir. Dolayısıyla her iki düzenek de suçlunun ve mağdurun damgalanmasına müsait bir yapı sunmaktadır. Bu da mahkeme

ve toplum önünde mağduriyetlerin ifşa edilmesi çekincesini doğurarak mağdurların çekimserliğini artırmaktadır.

Makro düzeyde toplumsal değişimleri etkileyen teknik ve teknolojik yeniliklerle birlikte, bireysel özgürlüklere yönelik toplumsal farkındalığın artması kamusal iletişimin de çeşitlenmesini beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda özellikle son yıllarda cinsel istismar ya da şiddet suçlarının kamuya yansması ve bu suçların toplumda yarattığı tepkisellik düzeylerinde artış görüldüğü bilinmektedir. Bu da suçtan etkilenen mağdur hak ve ihtiyaçlarının gündeme gelmesine, mağdurların prosedürel süreçte ikincil mağduriyetler yaşamalarının önlenmesine yönelik yaklaşımların öne çıkmasına zemin oluşturmuştur. Böylece adli süreçte mağdurun kişiliğini örseleyecek, psikolojik tahribata uğramasına sebep olabilecek durumlara karşı önlem alınması, gerekli görüldüğü takdirde iyileştirme hizmetlerinin devreye sokulması ve adli personel ile kolluk kuvvetlerinin mağdurun kırılğan durumunu gözeten bir yaklaşım ve müdahalede bulunması gibi eğilimleri öne çıkarmıştır (TBMM-Mağdur Hakları İnceleme Raporu 2014: 33). Nitekim son dönemde mağdur haklarına dayalı bir yaklaşımın gelişmesi, klasik muhakeme usullerinin yanında suçun niteliği ve koşullarına bağlı olarak mağdurların olabildiğince bireyselleştirilmiş değerlendirme süreçlerine dâhil edilmesini gerekli kılmıştır.

Suçtan etkilenen mağdurunun dinlenmesi konusunda son dönemde ortaya çıkan bazı hizmet modelleri bulunmaktadır. Sağlık Bakanlığı'na bağlı kuruluşlarının bünyesinde yer alan Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM) ve bazı üniversite bünyelerinde oluşturulan Çocuk Koruma Merkezleri (ÇKM) bu modellere örnek oluşturmaktadır. Farklı yapısal özellikler sunan bu hizmet modellerinin temel hedefi, suçtan etkilenen mağdurların korunarak iyileştirilmeleri ve yargılama sürecinde ortaya çıkacak ikincil mağduriyetlerin önlenmesidir. Ülkemizdeki Adli Görüşme Odaları (AGO) uygulaması da mağdur haklarının gözetimine yönelik söz konusu ihtiyacın giderilmesini hedeflemektedir (AGO Uygulaması İçin Temel Hukuk Bilgisi 2017: 41). Dolayısıyla, ortak amaca yönelik bu hizmet modellerinin birbirinin alternatifi değil tamamlayıcısı olarak değerlendirilmesi ve uyumlu çalışmalarının temin edilmesi, toplumsal adalet ve istikrarın sağlanmasında kuşkusuz önemli bir yere sahiptir.

2.Kırılğanlığın Belirlenmesi

Suçtan etkilenen mağdurların tespit edilmesi, destek ihtiyaçlarının belirlenmesi ve adli süreçte yeniden mağduriyet yaşamalarının önüne geçilmesi amacıyla, kırılğan grup destek bürosunda çalışan adli destek görevlileri (psikolog, pedagog, sosyal çalışmacı) tarafından bireysel değerlendirme yapılır. Bu değerlendirme, adli destek görevlisinin mağdurla yaptığı kapsamlı bir görüşmeye dayanır. Bu görüşme sırasında adli destek görevlisince mağdura mağduriyetiyle ilgili çeşitli sorular yöneltilebilir. Mağdur, verdiği cevaplarla suç nedeniyle yaşadığı sorunları ve suçun yaşamında neden olduğu zararları anlatarak kendisini ifade eder. Adli destek görevlisi, görüşmeden elde ettiği bilgiyle yapacağı değerlendirme sonucunda mağdurun kırılğan gruba dâhil olup olmadığını tespit eder. Bireysel değerlendirme sonucunda kırılğan gruba dâhil olduğu belirlenen mağdurlara suçun ortaya çıkardığı olumsuzluklarla başa çıkabilmeleri için adli süreç boyunca etkin destek hizmeti sunulur (YİM HK 2019: 28-29).

Kırılgan grup içinde değerlendirilmesi muhtemel mağdurlara adli destek görevlisi şu hizmetleri sunar:

- Mağdurun dinlenilmesinden önce kaygı düzeyini düşürmek amacıyla içinde bulunduğu ortamı, ilgili kişileri ve süreci açıklar.
- Cumhuriyet savcısı veya hâkime, mağdurun kendini rahat ifade edebilmesi için gerekli tedbirlerin alınması hususunda bilgi verir ve mağdur dinlenilirken yanında bulunur.
- Cumhuriyet savcısı veya hâkimin isteği üzerine sosyal inceleme raporu hazırlar.
- Gerekmesi halinde ifade işleminin adli görüşme odasında gerçekleştirilmesini Cumhuriyet savcısı veya hâkime önerir.
- Tedavi veya rehabilitasyona ihtiyaç duyan mağdurları ilgili kuruluşlara yönlendirir.
- Gerekmesi halinde vaka yönetimi¹ uygular.

3.Adli Görüşme Odaları (AGO) ve İşleyişi

Adli görüşme odaları adalet sistemi içerisinde olan başta çocuklar olmak üzere kırılgan grupta yer alan mağdurlar için ikincil mağduriyeti önlemeyi, başta ifade ve sorgu olmak üzere adli sürecin olumsuz etkilerini azaltmayı ve yapılan işlemlerin yaş, gelişim, ruhsal durum ve benzeri etkenlerin de dikkate alınarak gerçekleştirilmesini sağlamayı hedefleyen, teknolojik ekipman ile donatılmış adliye içerisindeki güvenli alanlar olarak tanımlanabilir (Ago Genel Bilgiler ve Akış 2017:10). Ago'lar her ne kadar başlangıçta çocuk merkezli olarak kurgulanmışsa da Bakanlar Kurulunca kabul edilen 2015-2019 dönemine ilişkin Yargı Reformu Stratejisi ve Adalet Bakanlığı Stratejik Planında yer verilen hedefler ve Türkiye'nin taraf olduğu sözleşmeler gereğince uygulama alanı genişletilmiştir (Şamar ve Urhan 2020: 936). Dolayısıyla adli görüşme odaları aile içi şiddete ve istismara maruz kalan çocuklar yanında mağduriyet yaşayan yetişkin kırılgan gruplara da hizmet sunabilecek bir yapı olarak işlerlik kazanmıştır. Adalet Bakanlığına bağlı Mağdur Hakları Daire Başkanlığınca ilk olarak 2017 yılında otuz adliyede pilot uygulaması yapılan adli görüşme odaları bugün itibarıyla yetmiş ilde ve seksen altı adliyede hizmet vermektedir.

Adli görüşme odalarının, i. Çocuğun üstün yararının gözetilmesine yönelik adli işleyişi sağlaması, ii. Mağdurla uygun ortamda ve uygun bir yöntemle görüşme

¹ Vaka yönetimi; hizmetlerin sistematik bir şekilde ve zamanında sunulabilmesi için planlama, uygulama, izleme ve koordinasyon işlemlerinin tek bir adli destek görevlisi tarafından yerine getirilmesidir. Suçun etkileri sebebiyle ağır travma yaşayan, ağır bir cinsel saldırıya veya istismara maruz kalan, yaşı veya cinsiyeti nedeniyle suçtan daha fazla etkilenen, aile veya diğer sosyal çevre desteğinden yoksun olan, mağdurlar hakkında vaka yönetimi uygulanabilir (YİMHK 2019: 29).

gerçekleştirilmesi, iii. İkincil mağduriyetin önlenmesi, iv. Mağdurun korunma ihtiyacının tespit edilerek ihtiyaç duyduğu ilgili hizmetlere yönlendirilmesinden oluşan başlıca dört amacı (Şamar ve Urhan 2020: 936) bulunmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda adli görüşme odası uygulamasının nitelikli bir adli süreç oluşturulmasında, bilhassa suç ve mağduriyete ilişkin maddi gerçeğe ulaşılması ve mağdurların ikincil zarar görmesinin önüne geçilmesinde etkili olması beklenmektedir.

Adli görüşme odaları; birbirine yakın konumdaki bekleme odası, görüşme odası ve gözlem odası olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Bekleme odası; adli görüşme öncesinde mağdurun bir süre beklemesi ve rahatlama için kullanılan odadır. Fiziki olarak çocukların oyun oynamasına ve yetişkinlerin istirahat etmelerine uygun biçimde tasarlanmıştır. Görüşme odası; mağdur kişiyle uzmanın görüşme yaptığı odadır. Sade bir tasarıma sahip olan bu odada görüşme esnasında mağdurun kendisini rahat hissetmesine yardımcı olacak malzemeler (çocuklar için çeşitli oyuncaklar gibi) ve gerekli kayıtların alınabilmesi için kâğıt-kalem gibi gereçler bulunmaktadır. Oda, kamera ve ses sistemleriyle duruşma salonuna ve gözlem odasına bağlanabilmektedir. Kameralar tüm odayı görebilecek ve gerektiğinde mağdurun beden diline ve mimiklerine odaklanabilecek şekilde yerleştirilmiştir. Mikrofon ve kulaklıklarla duruşma salonuna bağlanan uzman, hâkim ve savcının yönlendirmelerini mağdura uygun bir dille iletmektedir. Oda içerisindeki cihaz ve donanımlar kurumsal işleyişte teknik eşgüdüm sağlanmasına imkân veren ulusal yargı ağı bilişim sistemi (UYAP) ile ses ve görüntü bilişim sistemine (SEGBİS) tam uyumludur. Gözlem odası ise; görüşme esnasında adli görevlilerin (hâkim, savcı veya avukat) görüşme odasını takip edilebildikleri aynı zamanda görüşme odasındaki cihaz ve donanımların kontrol edildiği yerdir. Bu odadan hâkim, savcı ve ilgili kişiler mağdurun görüşme odasında uzman eşliğinde verdiği ifadeyi takip edebilir ve gerektiğinde uzmanın kulaklığına sorular yöneltebilir (AGOY 2019:md.11). Görüşme sonrasında uzman, gözlem ve düşüncelerine yer verdiği adli görüşme raporunu oluşturur. Mağdurun koşullarının ek bir tedbir alınmasını gerektirdiği hallerde bunu ayrıca raporlayarak adli görüşme odası koordinatörüne bildirir (AGO Genel Bilgiler ve Akış 2017: 25).

Anlaşıldığı üzere adli görüşme odalarının işleyişinde etkin uzman, koordinatör ve çeşitli teknik personel görev almaktadır. Buna göre teknik personel video/ses kaydı, internet bağlantısı, SEGBİS bağlantısı ve benzeri teknik konularda destek sağlayan kişi ya da kişilerden oluşurken; koordinatör, odaların kullanımıyla ilgili işlemlerde teknik personel, uzman ve ilgili yazı işleri personelinin koordinasyonunu sağlayan kişidir. Bununla birlikte mağdurlarla doğrudan temasta bulunan uzmanlar, görüşmenin planlanmasından yürütülmesine ve görüşme yapılan kişinin ihtiyaçlarının belirlenmesine kadarki süreçte önemli roller üstlenmektedir (Ago Genel Bilgiler ve Akış 2017: 27-30). Buna göre uzmanların,

i) Koordinatörce bilgilendirilmesini müteakip görüşme yapılacak kişinin dosyasını gerekli işlemlerin gerçekleştirilmesini sağlayacak şekilde önceden incelemek,

ii) Görüşme yapılacak kişinin ve yüksek yararına aykırı olmadıkça çocuğun ailesi veya kanuni temsilcisi ya da gerektiğinde müdafî veya vekili ile irtibata geçmek, süreç hakkında bilgi vermek ve gerekli görülen hallerde işlem öncesinde ön görüşme yapmak,

iii)Engellilik, kronik hastalık gibi özel durumları, tercüman ihtiyacı ve diğer gereksinimleri olan görüşme yapılacak kişiler ve aileleri ile ilgili olarak koordinatörce gerekli imkânların sağlanmasını takip etmek ve gerektiğinde durumu ilgili hâkim veya Cumhuriyet savcısının bilgisine sunmak,

iv)Görüşme yapılacak kişinin adli görüşme odasına gelişinden ayrılışına kadar kendisine eşlik etmek, gerektiğinde güvenlik güçlerinin ve diğer personelin yardımını almak,

v)Görüşme öncesinde görüşme yapılacak kişiyi ve gerekli hallerde ailesini görüşmeye hazırlamak ve temel ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamak,

vi)Mahkemeler veya Cumhuriyet başsavcılığı tarafından koordinatöre yönlendirilen dosyalardaki görüşme yapılacak kişilerle uygun şekilde adli görüşmeleri yapmak,

vii)Adli görüşme sırasında hâkim, Cumhuriyet savcısı, müdafî, vekil veya diğer ilgililerce ses sistemi kullanılarak iletilen soruları görüşme yapılan kişiye uygun ve anlaşılabilir bir dille aktarmak ve rahat bir şekilde cevap vermesini sağlamak,

viii)Görüşme yapılan kişinin, korunma veya desteklenme ihtiyacı içinde bulunduğu tespit edildiğinde, durumu ilgili kurum, kuruluş veya adli mercilere bildirmek,

ix)Görüşme sırasında dikkat çeken ve yargılama için gerekli olabilecek görüşme yapılan kişinin genel durumu, beden dili, sorulan sorulara verdiği farklı tepkiler gibi önemli konuları içeren “Adli Görüşme Raporu” nu kendisine verilen süre içinde mahkeme veya Cumhuriyet savcısına sunmak,

x)Görüşme yapılan/yapılacak kişi ve yakınlarını, istemeleri halinde görüş ve önerilerini iletebilecekleri yöntem ve merciler konusunda bilgilendirmek,

xi)Adli görüşme odasının işleyişine ilişkin mevzuat ve uygulamada yaşanan sorunları ve çözüm önerilerini, bu hizmetten faydalanan kişilerin görüşlerini de dikkate alarak gerektiğinde koordinatöre bildirmek,

xii)Mevzuatta öngörülen veya ilgili hâkim ya da Cumhuriyet savcısı tarafından verilen diğer görevleri yerine getirmek (AGOY 2019:md.6) gibi sorumlulukları bulunmaktadır.

4.Yöntem

Nitel araştırmalar, disiplinler arası bütüncül bir bakış açısını temel alarak araştırma probleminin yorumlayıcı bir yaklaşımla değerlendirilmesini içermektedir. Bu araştırma deseninde araştırılan olgu ve olaylar kendi bağlamı içerisinde ele alınarak kişilerin yükledikleri anlamlar çerçevesinde yorumlanır (Altunışık vd. 2010: 302). Adli görüşmecilerin AGO’ların işleyişine dair düşünce ve deneyimlerini ortaya çıkarmayı hedefleyen bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden biri olan ve kurumsal bir ortam incelemesi için elverişli olan durum çalışması tercih edilmiştir. Durum çalışması, bir sistemin nasıl çalıştığı ve işlediğine yönelik sistematik veriye ulaşmak için o sistemin derinlemesine incelenmesine imkân veren metodolojik bir yaklaşımdır (Chmiliar 2010). Başka bir deyişle durum çalışması (Creswell 2007), araştırmacının bir durumu belirli bir

zaman dilimi içinde, gözlem, görüşme, doküman ve rapor gibi veri toplama araçlarıyla incelediği; böylece duruma bağlı temaların tanımlandığı nitel bir araştırma yaklaşımıdır.

Evren-Örneklem ve Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini Türkiye genelinde yetmiş ilde ve seksen altı adliyede görev alan adli görüşmeciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise Bursa Adliyesi'nde görev alan adli görüşmecilerdir. Bu belirlemede, nitel araştırma yaklaşımında örneklem belirleme yöntemlerinden, *olasılığa dayanmayan örneklem belirleme yöntemleri* arasında bulunan *tipik durum örnekleme* esas alınmıştır. Olasılığa dayanmayan örnekleme belirleme yöntemindeki motivasyon, araştırmanın derinlemesine yapılabilmesi için bilgi zengini durumların seçilmesidir (Vogt vd. 2012). Bilgi zengini durumlar, örneklem sayısından etkilenmeyen, araştırmanın amacı kapsamında, olabildiğince fazla bilgiye erişim imkânı sunan (Cochran 2007) durumları ifade etmektedir. Bununla birlikte tipik durumlar (Patton 2005), evrende bulunan çok sayıdaki benzeri arasından incelenen durumu açıklayabilecek nitelikte veri sunan durumları ifade etmektedir. Diğer deyişle, evreni temsil yeteneği bulunan ve karakteristik özellikleri bakımından evrenden ayrılmayan durumlar (Marshall ve Rossman 2014) tipik durumu ortaya koymaktadır. Bu çerçevede Türkiye'deki adliyeler içinde yer alan AGO'lar hem yapısal hem de kurumsal işleyiş özellikleri bakımından tipik bir durum arz etmekte; yanı sıra adli görüşmeciler de mesleki arka plan ve icra bakımından benzer özellikler taşımaktadır. Buradan hareketle, araştırmanın çalışma grubu Bursa Adliyesi'nde adli görüşme odalarında (AGO) mağdurlarla görüşmeler gerçekleştiren adli görüşmecilerden oluşmaktadır. Bursa Adliyesi'nde görev alan toplam yedi adli görüşmeci bulunmaktadır. Çalışma kapsamında iki görevli görüşmeye katılmayı kabul etmemiş, toplam beş kişi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların demografik verilerine göre, dört kadın bir erkek katılımcı bulunmaktadır. Katılımcılardan biri pedagoğ, biri sosyal çalışmacı, üçü ise psikolog olarak görev yapmaktadır.

Tablo 1: Çalışma Grubunun Demografik Verileri

Katılımcı Kodları	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Alanı	Mesleki Deneyimi
K1	Kadın	23	Psikoloji	2 yıl
K2	Kadın	25	Psikoloji	1 yıl
K3	Kadın	45	Psikoloji	5 yıl
K4	Kadın	25	Sosyal Hizmet	1 yıl
K5	Erkek	30	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	2 yıl

Veri Toplama Süreci

Nitel araştırma yöntemini benimseyen bu çalışmada veri toplama aracı olarak yarı-yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formları araştırmacı tarafından önceden belirlenen soruların yanında görüşme esnasında soruların çeşitlenebildiği yahut soru sıralamasının değişebildiği formlardır (Turner 2010). Görüşme formunun hazırlık aşamasında, Bursa Adliyesi'ndeki adli görüşme odalarında mağdurlarla sıkça görüşmeler gerçekleştiren bir uzmanla ön değerlendirme yapılarak forma son şekli verilmiştir. Buna göre araştırmada kullanılan görüşme formu 8 sorudan oluşmaktadır.

Veri toplamanın ilk aşamasında Bursa Adliyesi'ne gidilerek adli görüşmecilerle tanışılmış, araştırma hakkında gerekli bilgi sunulmuş, mağdur biriminden izin alınarak AGO'lardaki bazı görüşmeler gözlemlenmiştir. Ardından katılımcıların izniyle ses kaydı alınarak yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme süreleri 15-25 dakika arasında değişmektedir.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Betimsel analiz, görüşme ve gözlem sonucunda oluşan verilerin araştırmacı tarafından düzenlenerek ve yeniden yorumlanarak okuyucuya sunulduğu analiz yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek 2008: 224). Görüşme kayıtlarının yazıya dökümünün ardından, betimsel analiz için belirlenmiş olan kavramsal çerçeveye uygun olarak veriler önce kodlanmış; ardından kodlar üzerine yapılan okumalar neticesinde temalandırma yapılmıştır. Bu doğrultuda gerçekleştirilen görüşmelerden hareketle "Adli görüşme uygulamasına hazırlık sürecine ilişkin değerlendirmeler", "Adli görüşme uygulamasına ilişkin değerlendirmeler", "Adli görüşmecilerin yeterliliklerine ilişkin öz değerlendirmeleri" ve "Adli görüşme odalarının işlevselliğine ilişkin değerlendirmeler" olmak üzere dört ana temaya ulaşılmıştır. Bununla birlikte, ago uygulaması öncesini konu alan ana tema, "AGO eğitim süreci" ile "Mağduriyet ve kırılmanın tespiti"; adli görüşme uygulamasını konu alan ana tema ise "Teknik altyapı ve fiziksel kısıtlar", "İş yükü ve zaman baskısı" ile "Yargı görevlilerinin tutumları" olarak belirlenen alt temalar biçiminde detaylandırılmıştır.

5.Bulgular

I. Adli Görüşme Uygulamasına Hazırlık Sürecine İlişkin Değerlendirmeler

Adalet sisteminin işleyişinde Ago uygulaması görece yeni bir kurumsal düzenlemeyi ifade etmektedir. Bu sebeple hem kurumsal işleyişteki muhtemel aksaklıkların önüne geçilmesi hem de görüşmelerin beklenen faydayı ortaya çıkaracak şekilde etkili kılınabilmesi adına ilgili adli personele yönelik bir dizi eğitim verildiği bilinmektedir. Ancak çalışma kapsamında görüşülen beş katılımcıdan yalnızca ikisinin eğitim aldığı, diğerlerinin ise pandemiden de kaynaklanan koşullar sebebiyle herhangi bir eğitim almadığı anlaşılmaktadır.

Ago eğitimi

Araştırma kapsamında katılımcılardan Ago uygulaması için eğitimin gerekli olup olmadığı ve almış oldukları eğitimi içerik bakımından değerlendirmeleri istendiğinde, bütün katılımcılar uygulama için eğitimin önemli ve gerekli olduğunu belirtmiştir.

Bununla birlikte adliyelerde Ago uygulamasının başlaması öncesinde eğitim alan katılımcılar da söz konusu eğitimin oldukça sınırlı ve yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir.

“Adli görüşme odaları açılma sürecine girdiği zaman bizi bir haftalık hizmet içi bir eğitime tabi tuttular. Yeterli olduğunu düşünmüyorum, bir haftalık bir şeyle... Ama temel şeyleri verdikten sonra “kervan yolda düzülür” hesabı; pratikte olacak denilenler olmayabiliyor, olmayacak denilenler olabiliyor... Zaten bizim mesleki eğitimimizle örtüşüyor yoksa sadece bir haftalık bir eğitimle adli görüşme odasında başlamak değil. Daha öncesinde de benzer şeyler yaptığımız için biraz da altyapı meselesi.”(K1)

“Biz buradan üç beş arkadaş Ankara’daki açılmış AGO’lara “bu şekilde olacak” diye götürüldük. Orada bize küçük bir spoiler verdiler. Gösterdiler işte bu amaçla kullanılacak diye. Anlatılmıştı ama biz o zaman tam olarak nedir, ne değildir, ne yapılacak onu anlamamıştık. Daha sonrasında eğitim aldık, ondan sonra da AGO kuruldu. Türkiye bazında tüm uzmanlara bu eğitim verildi.”(K5)

Mağduriyet ve kırılmanın tespiti

AGO uygulamasının işlevselliğinin sağlanmasında adli sürece dâhil olan mağdurların ve kırılmalıklarının belirlenmesi önemli bir aşamadır. Zira mağdurların ikincil bir mağduriyetle örselenmeden iyilik hallerinin temin edilebilmesi öncelikle mağduriyetlerine ilişkin bir belirlemeyi gerekli kılmaktadır. Halihazırda mağdur ve kırılmanın belirlenme aşamasında adli görüşmecilerden ziyade hâkim ve savcılarının etkili olması katılımcıların çoğu tarafından eleştirilmektedir.

“Buna daha çok hâkim karar veriyor. Bu uygun mu kısmı yani biraz hâkimin inisiyatifine kaldığı için çok da o an çocuğun psikolojik durumuna bakarak karar vermiyorlar. Aman mahkeme salonunda alalım diyen de var hepsini bize yönlendiren de var. Çok yeterli görmüyorum; keşke, kurul olabilir ya da çocuklarla daha çok haşır neşir olan kişilere danışılrsa daha iyi olabilir, isterim.” (K3)

Kırılmanın belirlenme yetkisinin hâkim ve savcılara verilmesi gerek mesleki formasyonlarının uygunsuzluğu gerekse iş yüklerinin fazlalığı gibi sebeplerle mağdurla ilgili nitelikli karar alışı sürecini olumsuz etkileyebilmektedir. Nitekim görüşmeciler de bu hususa dikkat çekmektedir.

“Adli görüşme odasında görüşülmesi gerektiğine hâkim karar veriyor. Yasal olarak zaten nitel olarak ağır dosyalar orada alınmak zorunda olduğu için de gönderiliyor. Aldıklarımız açısından AGO’da alınmaması gereken bir dosya olduğunu düşünmüyorum. Nihayetinde çocuklar söz konusu, çocukların en az hasarla buradan çıkması için niteliği ciddi olsun ya da olmasın çocukların görüşmelerinin AGO’da alınmasının doğru olduğunu düşünüyorum. Sonuçta çocuk ağır cezada ya da asliye cezada olsun yargılanan konumda, kendini kötü hissediyor. Hepsinin AGO’da alınması zaman alabilir ve iş yükünü de

artırabilir, farklı bir sistem gerektirecek. Tabii sosyal bilimler bitirmiş, o konulara hâkim, daha insan ilişkileri üzerine mesleklerin karar vermesinin daha doğru olacağını düşünüyorum. Çünkü hâkimlerin bu konuda çok da bilinçli olduğunu düşünmüyorum.” (K4)

Özellikle suçtan etkilenen çocukların AGO uygulamasına dahil edilip edilmeme kararının alınmasında, çocukların gelişim süreçlerinin kırılma eğilimine elverişliliği üzerinden hassas bir yaklaşımla ele alınması gerektiği açıktır. Bu da kuşkusuz karar süreçlerindeki aktörlerin değerlendirmeleriyle somutlaşmaktadır.

“Karar merci her zaman hâkim. Bence çocukların adli görüşme odasında alınması gerekiyor. Sadece cinsel istismar vakalarında değil, hiçbir şey olmasa da çocuk... Sonuçta burası adliye ve çocuklar için zaten travma sebebi bana göre. O yüzden onlar için ayrı bir ortam oluşturulmuş olması lazım. Bence “orada mı alınsın burada mı alınsın” şeklinde bir karardan ziyade çocuklar direkt mahkeme salonuna çıkmasınlar.” (K2)

II.Adli Görüşme Uygulamasına İlişkin Değerlendirmeler

Mağdurlarla adli görüşmelerin sağlıklı bir biçimde sürdürülebilmesi mekânsal yeterliliğin sağlanması yanında ilgili personelin uygun iş yükü planlaması ve süreç yönetimine ilişkin nitelikli katkılarına bağlıdır. Araştırma bulguları, söz konusu süreçte fiziksel kısıtlılıklar, zaman baskısı ve yargı görevlilerinin tutumlarından kaynaklanan çeşitli zorlukların yaşandığını göstermektedir.

Teknik altyapı ve fiziksel kısıtlar

AGO uygulamasıyla gerçekleşen adli sürecin işletilmesinde öne çıkan sorun alanlarından biri adli görüşme odalarının fiziki yetersizliklerinden ve teknik alt yapılarıyla ilgili yaşanan aksamalardan kaynaklanmaktadır. Bu durum mağdur, görüşmeci ve yargı görevlileri arasındaki iletişimi de engelleyici bir nitelik taşımaktadır.

“Görüşme odalarımız bazen yetersiz kalabiliyor. Kamera kaydıyla ilgili sıkıntı yaşıyorlar duruşma salonunda, kayıt başladı mı başlamadı mı, kayıt cihazı arızalanmış gibi sorunlar yaşanınca mahkeme salonunda, biz de AGO’yu başlatamıyoruz.”(K2)

Katılımcıların ifadelerinden hareketle, teknik alt yapı problemlerinden dolayı duruşmaların aksaması yanında, adli görüşme odalarının fiziki yetersizliğinden kaynaklanan bir takım zorlukların yaşandığı da anlaşılmaktadır.

“Bazen iki üç tane mağdur geliyor ama bizim bekleme odamız tek olduğu için; beklediğimiz odada zaten görüşme yapmıyoruz. Odada hiç kimse yoksa bekleme odasında görüşme olabiliyor. Ama birkaç mağdur varsa biz kendimiz görüşme odası bulup orada yapıyoruz.”(K1)

“İşleyiş şöyle diyebilirim, bazen çok yoğun olabiliyor. Öyle olunca bekleme odası birkaç tane daha olsa en azından bir tane daha olabilse dediğim anlar oluyor. Çünkü bekleme odasında beş çocuk

olabiliyor. Ama siz tek tek görüşme yapmalısınız tabii ki. Bu anlamda bazen sıkıntı yaşıyoruz.” (K3)

İş yükü ve zaman baskısı

Araştırma bulguları, gerek yargı görevlilerinin gerekse adli görüşmecilerin iş yüklerinin fazlalığının adli görüşme uygulaması sürecinde niteliksel zafiyetlere sebep olduğunu göstermektedir. Söz konusu iş yükünün oluşması, bir yönüyle kırılğan grup belirlemesine konu olan davaların çokluğu ve çeşitlilik arz etmesine, diğer taraftan yargı görevlilerinin başlatılan dava süreçlerinin hızlı bir şekilde sonuçlanmasına odaklanan yaklaşımlarına bağlı olarak geliştiği anlaşılmaktadır.

“AGO kesinlikle işlevsel olarak kullanılmıyor. Çünkü iş yükü çok fazla, Bursa Adliyesi’ni düşününce bir tane AGO var, ikincisi açılacak. Çok fazla mahkeme var nasıl hepsini bekleyeceksin, görüşeceksin, gözlem yapacaksın. Zaten gözlem kısmı diye bir şey şu an uygulanmıyor. Yani şöyle açıklayayım; ön görüşme her zaman yapılamıyor. Çünkü dosya aniden gelebiliyor ve hızlı bir şekilde doğrudan AGO’ya alınabiliyor...İlk başlarda çok yoğun bir AGO talebi vardı ve nitelikten çok niceliğe önem verildiği için gerçekten bazı çocuklar daha çok mağdur olmuştu... Çünkü kırılğan grup diye tanımlanmasına rağmen mesela ben örnek veriyorum: öğretmen öğrenciye kalem kutusu ile vurdu diye bir dava gördük biz AGO’da. Bu vaka agoya alınırken cinsel taviz vakası bekliyordu mesela. İlk başta böyle bir karmaşa yaşandı. Bunun bir sebebi de bir o dönemde bilirkişi ücreti alıyorduk, mahkemeler o ücreti ödememek için çok yoğun AGO talebinde bulundular. İşler yoğunlaşınca çocuklar bekledi mahkemeler bekledi. Esas kırılğan grup olması gerekenler AGO’da değildi bazen biz gidip söylüyorduk “bu AGO’luk bir görüşme” diye, onlar da “AGO dolu” diyorlardı...Yani aslında adliyelerdeki sıkıntı zaman konusunda yaşanan sıkıntı. Duruşmalara, özellikle ağır cezaya bakarsanız: 09:00, 09:10, 09:20 gibi onar dakikalık görüşme planlanıyor. Yani bu sürelerde olabilecek bir şey değil...Dosyalar aniden gelebiliyor, bu da zaman baskısı oluşturuyor. Bu sistemin hem yeni olmasından hem de herkesin alışmamış olması durumundan kaynaklı. AGO ile ilişkili olan bütün mercilerin tam bilinmiyor oluşundan da kaynaklı. Hâkimler bazen bizi aracı olmaktan çıkarabiliyor, doğrudan “kulaklığı çocuğa verin” diyebiliyor. Görüşme yavaş yavaş çocuğu anlamaya yönelik değil de daha biraz güdüleyici sorularla olabiliyor. Bu mahkemenin kısa sürede işini halletmeye çalışmasından kaynaklanıyor.” (K4)

İş yükü fazlalığından kaynaklanan zaman baskısının kırılğan grupta yer alan mağdur çocukların psikolojik iyi oluşlarının sağlanmasında da önemli zorluklar doğurduğu anlaşılmaktadır.

“Zamansal sıkıntı var; bazen çocukla çok uzun görüşüyoruz bütün ilişkiler kuruluyor bilgiler alınıyor ama siz mahkemenin başlamasını bekliyorsunuz sürekli, çocuk da bu durumdan sıkılabilir. Bazen de

hiç süre olmuyor direkt AGO'ya geçiyorsunuz, çocuk için de zor bir süreç oluyor.” (K5)

Yargı görevlilerinin tutumları

AGO uygulamalarının işleyişinde yargı görevlilerinin inisiyatif kullanmalarının ve konuyla ilgili yönlendirmelerinin süreçte belirleyici bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bu da kuşkusuz hâkim ve savcılarının sahip oldukları mesleki deneyim ve bireysel hassasiyetlerine bağlı olarak değişkenlik gösteren bir pratik gerçeklik sunmaktadır.

“Her hâkimin farklı bir tutumu var asla genel bir şey söyleyemem. Kimisi gerçekten bu konuda çok hassas ve çok bilgili, yetkin. Bence kendilerini de bu süreçte geliştirdiklerini de konuşuyoruz. Çünkü onların da tavırları değişiyor bir şeyler öğrendikçe. Ama kimileri hala “ya işte bizi uğraştırmayın, burada alalım çocuğu, ne var!” gibi bir tavır sergiliyor. Temennim şu, bir an önce onlar da biz de bir eğitime tabi tutulmalıyız. Bizden önce onların, çünkü karar merci onlar olduğu için; çocukların bize yönlendirilmesi ve sağlıklı bir görüşme biraz da onlardan geçiyor.” (K3)

“Önceki başsavcımız, burayı AGO'yu hareketlendiren, canlandıran, bütün ağır ceza başkanlarına toplantı yapıp AGO'nun tanıtımını kendisi yapmıştı. O zaman gönüllülük esasına dayanıyordu AGO kullanımı, bunu kullanın diye anlatmıştı. Mesela bu bağlantılar uzun sürer biz hızlıca işimizi görelim diyen hâkimler davayı mahkeme salonunda görüyordu. Ama biraz daha bu konuda hassas olan hâkimler AGO'yu daha çok kullandılar. Bu yılın belli bir tarihinden itibaren de bütün cinsel istismar olaylarının adli görüşme odasında görüşülmesi ile ilgili bir şey çıkmıştı. Buna rağmen hala daha mahkeme salonunda yapan hâkimler de olabilir. Bu inisiyatife bırakılmış bir şey. Ama her geçen gün artan bir talep olduğunu görüyoruz.” (K1)

Her ne kadar mesleki deneyim ve tecrübenin karar alış süreçlerine olumlu katkı sağlayabileceği düşünülse de katılımcılar kimi zaman özellikle yeni kuşak yargı görevlilerinin kırılğan gruplara yönelik daha hassas davrandıklarına dikkat çekmektedir.

“Hepsi bu konuda bilgi sahibi olamayabiliyor. Genç hâkimler biraz daha bilgili olabiliyor ama yaşlı hâkimler daha sert olup ince düşünemeyebiliyorlar. Açıkçası hepsinin yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünmüyorum. Bu yüzden de kullandıkları dil o doğrultuda olamayabiliyor.” (K4)

“İlk başta önyargı ile yaklaşanlar vardı. Yenilikçi ve değişime açık olanlar daha çabuk adapte oldular.” (K5)

III.Adli Görüşmecilerin Yeterliliklerine İlişkin Öz Değerlendirmeleri

Araştırmada, adli görüşmecilerin kendi yeterliliklerine ilişkin öz değerlendirme yapımları istenmiştir. Bulgular, görüşmecilerin mesleki uygulamada kendilerini yeterli gördüklerini ortaya koymaktadır.

“Aslında sizin nasıl hissettiğiniz süreci yürütene yani biraz da hâkime bağlı. Mesela ilk zamanlar mikrofonu isteyip tıpkı duruşma salonundaki gibi kendi konuşmak isteyen hâkim de vardı. Biraz onlar çekiyor biraz biz çekiyoruz gibi bir ortayı bulma durumu var. Bu anlamda çok yeterli hissettiğiniz duruşmalar da olabiliyor. Ama “of” dediğiniz duruşmalar da olabiliyor. Bu da yine onların bilgilendirilmesiyle çözülebilecek en azından bir kapı açabilecek bir kısım. Dışarıdan bir müdahale olmadığı sürece kendimi yeterli buluyorum.” (K3)

“Ben sosyal hizmet mezunuyum; burası aslında benim üniversite eğitimimin bir parçasıydı. Adli sosyal hizmet adı altında bir ders almasam da genel olarak burada yapılan işin eğitimini aldım. Daha fazlası var ama eksliğimin olduğunu düşünmüyorum. Ama tabii ki sosyal hizmet mesleğinin ideal anlatışındaki gibi, buradaki sistemin yeni oluşundan kaynaklı, tam istenildiği gibi olmuyor. Hem zaman çok kısıtlı hem kişiler yeterince bilgi sahibi değil. Bence adli görüşmede asıl kişi biziz. Yönlendirme bizde, o yüzden işlevimizin önemli olduğunu düşünüyorum.” (K4)

Adli görüşmeciler, farklı eğitim alt yapılarına sahip olsalar da süreç içinde mesleki bilgileri ile uygulamanın bütünleştiğini, bunun da kendilerine yönelik yeterlilik algılarında belirleyici olduğunu aktarmaktadırlar.

“Ünvanım pedagoğ ama ben AGO’cuyum artık. Ama şu var işte; duruşmadan önce, görüşme sırasında, duruşma sırasında ve duruşmadan sonra... Örneğin “çocuğu duruşmaya nasıl hazırlarım” hususunda ben kendi mesleki bilgimi aktif olarak kullanıyorum. Aslında ikisi iç içe girmiş durumda, yani adli görüşmeci olan pedagoğ...Bunu tamamen bir bütün olarak görüyorum...”(K1)

IV. Adli Görüşme Odalarının İşlevselliğine İlişkin Değerlendirmeler

Adli görüşmeciler, AGO’ların uygulamada aksayan taraflarının olmasına rağmen mağdurların gözetilmesi ve desteklenmesinde önemli bir ihtiyacı karşıladığını, sistemin süreç içinde daha da iyileştirilerek suçtan etkilenen kimselere önemli avantajlar sağlayacağını belirtmektedirler.

“Faydalı olduğunu düşünüyorum. Görüştüğüm birçok çocuktan da, “buraya geldiğimizde hiç böyle olacağını düşünmemiştik, daha önce de gelmişim herkes çok stresliydi, ne güzel oldu burada sohbet ettik” gibi cümleler duyuyorum. Yani orayı biraz daha arkadaşça bir oda gibi görüyorlar ve o günün daha travmatize geçmesini engellemiş oluyoruz aslında.” (K3)

“Kesinlikle AGO uygulaması çok yararlı ve doğru yapıldığı sürece çok iyi. Çünkü burada asıl önemli olan şey çocuklar ya da kırılğan grup

diyelim mağdur diyelim; herhangi bir olumsuz durumda daha az hasarla atlatmak asıl amaç olduğundan çok yararlı. Örneğin cinsel istismar mağduru bir çocuğu düşünelim, kendini mahkeme salonunda rahat ifade edebilecek mi, yargılanmadan dinlenebilecek mi... Sonuçta olayı tekrar yaşamış gibi örseliyoruz çocuğu ve genelde de hâkim savcılar erkek olduğundan kız çocuklarında bu daha da kötü hissedilebiliyor. Görüşme AGO'da olduğunda, "zaten beni görmüyorlar, ben tam olarak orada değilim" diye düşünüp daha rahat olabiliyorlar." (K4)

Anlaşıldığı üzere, adli görüşme odaları kırılğan grupta yer alan özellikle çocuklar dikkate alındığında ayrı bir önem taşımaktadır. Bu çerçevede adli görüşmecilerin, ilerleyen süreçte uygulamanın gelişerek yaygınlaşması ve işlevselliğinin artmasına yönelik ortak bir beklenti içinde oldukları anlaşılmaktadır.

"Çok zaman önce ben buna benzer bir oda fikriyle başsavcıya gitmiştim. O zamanlar bize bile oda yoktu. "Mümkün değil" diye bir cevap almıştım. Adalet Bakanlığı sisteminde bu tarz şeyler çok kolay olmuyor. Bu sebeple özellikle çocuklar için AGO'nun olması çok büyük bir şans." (K5)

"AGO bence fikir olarak çok güzel, işleyişten de memnunum. İlerleyen süreçte daha da gelişeceğini düşünüyorum." (K2)

Değerlendirme ve Sonuç

Adli görüşme odaları (AGO) uygulaması, adalet sisteminin kurumsal işleyişinde suçtan etkilenen mağdurun örselenmesinin ve ikincil bir mağduriyet yaşamamasının önüne geçilmesi bakımından önemli bir girişimdir. Zira bu uygulama, bir taraftan mağdur ve suçlunun ayrıştırılmış mekânlarda ifadelerinin alınması yoluyla mağduriyete sebep olan olay ve faili hatırlatacak belki de travmatik etkiye sebep olabilecek bir karşılaşmadan mağduru korurken, diğer taraftan mağdurun yargı mensuplarının değil, mahkeme salonlarının kamusalılığından yalıtılmış olabildiğince rahat bir ortamda mağduru korumayı temel alan görüşmecilerin yönelttiği soruları cevaplayabilme imkânı sunmaktadır. Bununla birlikte araştırma bulguları uygulamaya yönelik çeşitli sorunların varlığına işaret etmektedir. Sorun alanları, adli işleyişte görece yeni bir uygulama olarak sisteme entegre edilen AGO uygulamasının hazırlık aşamasından başlamak üzere teknik alt yapı ve fiziksel kısıtlara, adli personelin iş yükünden kaynaklanan zaman baskısı ve yargı görevlilerin tutumuna kadar uzanan geniş bir yelpaze oluşturmaktadır. Bursa adliyesinde yürüttüğümüz araştırmanın farklı illerde gerçekleştirilen diğer çalışma bulgularıyla (Şamar ve Urhan 2020; Sarıca ve Coşkun 2020; Karataş ve Mavili 2019) tematik benzerlikler sunması, uygulamadaki sorunların ortaklaştığını göstermesi bakımından önemlidir.

Adli görüşme uygulamasının işlevselliğini, süreçte aktif rol alan görüşmecilerin deneyimleri bağlamında irdeleyen araştırmamızın ana temalarından ilkinin uygulamaya hazırlık sürecinde gerçekleştirilen personel eğitimi ve adli görüşmeye kabul edilecek mağdurun belirlenmesi oluşturmaktadır. Bilindiği üzere, adli görüşme uygulaması 2017 yılından itibaren adalet sistemimizde giderek yaygınlaşan bir uygulamadır. Bununla

birlikte uygulamanın kurumsal işleyişe entegrasyonunda uygulamacıların sürece ilişkin bilgilendirilmesi ve mağdurlarla görüşmelerin gerektirdiği iletişim becerilerine erişebilmeleri adına hizmet içi eğitime dâhil edildikleri bilinmektedir. Her ne kadar adli görüşmecilerin mesleki formasyonlarında (sosyal çalışma, psikoloji, sosyoloji) iletişim ve görüşme tekniklerine dayalı edinimler bulunmaktaysa da adli süreçte mağdurlarla kurulan ilişki kendine özgü bir takım iletişim niteliklerini gerekli kılmaktadır. Bu çerçevede gerek AGO uygulamacıları olan adli görüşmecilerin gerekse karar mekanizmasında etkin olan yargı görevlilerinin bir hafta gibi kısıtlı bir zaman zarfında sunulan eğitimle söz konusu eksiklikleri giderebilmeleri mümkün görünmemektedir. Kaldı ki araştırma kapsamındaki katılımcıların bir kısmı söz konusu eğitimi almamış, eğitime dâhil olanlar ise gerek içerik gerekse süre bakımından bu eğitimi yetersiz bulmuşlardır. Adli görüşme uygulamasını Eskişehir adliyesi bağlamında konu alan farklı bir çalışmada da (Şamar ve Urhan 2020: 951) benzer bulgulara erişildiği kaydedilmiştir. Katılımcıların ifadelerinden, farklı kırılğan gruplara yönelik iletişim tekniklerine yer verilen nitelikli ve uzun süreli eğitimlere kendileri kadar yargı görevlilerinin de ihtiyaç duydukları anlaşılmaktadır. Nitekim adli görüşmenin beklenen sonucu sağlayabilmesi, mağdurların ihtiyaçlarının tespit edilmesi yanında sürece ilişkin yeterli bilgi aktarımında bulunularak muhtemel kaygılarının bertaraf edilmesi gibi bilişsel ve duygusal düzeyde çeşitli hazırlık aşamalarının (Davies ve Westcott 1999: 28-29) yerine getirilmesine bağlıdır. Diğer taraftan, Yetişkinler İçin Mağdur Hakları Kılavuzu'nda belirtilen, "kişinin kırılğan gruba dâhil olduğunun uzman tarafından yapılan görüşmeler sonucu belirlenmesi ya da uzmanın gerekmesi halinde görüşmenin adli görüşme odasında alınmasını hâkim/savcı'ya önermesi", (Yetişkinler İçin Mağdur Hakları Kılavuzu 2019: 28-29) Bursa Adliyesi'nde uygulanmamaktadır. Katılımcıların tümü, ifadelerin adli görüşme odasında alınmasına bütünüyle hâkimlerin karar verdiğini belirtmiştir. Esasen kişinin kırılğanlığına karar verebilecek yeterlilikteki kişi görüşmeyi sürdüren uzmanlardır. Buradan hareketle, kırılğanlık tespiti ve Ago uygulaması kararının alınmasında yargı görevlilerinin inisiyatifinden doğabilecek olumsuzlukların önüne geçilebilmesi için uzman görüşüne başvurulması bir zorunluluk olarak öne çıkmaktadır.

Adli görüşmeler, kırılğanlığın belirlenmesinden adli işlemlerin sonuçlandırılmasına kadar geçen süreçte aktörler arası eşgüdüm ve işbirliği sağlanmasını gerekli kılmaktadır. Araştırma sonuçları, sorunların özellikle uygulamaya dönük alanda yoğunlaştığını göstermektedir. Bu çerçevede görüşmeler için hazırlanan mekânla (AGO) ilgili fiziksel yahut teknik alt yapı sorunlarının belirleyici olduğu söylenebilir. Nitekim araştırma kapsamındaki katılımcıların ifadeleri, hem görüşmeler için yalnızca bir AGO'nun bulunmasının talebi karşılamakta yetersiz kalışını hem de kamera ve ses sistemleriyle ilgili yaşanan aksamaların süreci olumsuz etkilediğini kayıtlamaktadır. Agoların fiziksel ve teknik yetersizliklerinden kaynaklanan problemlere ilişkin bu bulgular, farklı adliyelerde konu alan araştırma sonuçlarıyla (ASUD 2017: 27-29; Şamar ve Urhan 2020: 952) örtüşmektedir.

Uygulamaya ilişkin öne çıkan ve süreci akamete uğratan bir diğer sorun ise adliyelerdeki iş yükünün oluşturduğu zaman baskısı ile ilgilidir. Son dönemde adli süreçlere konu olan şiddet ve istismar vakalarında görülen niceliksel artış karşısında yargı görevlilerinin hızlı karar verme motivasyonu ile hareket etmeleri, mağdur ihtiyaçlarının yeterince gözetilememesine; vakalara gereken dikkat ve önemin

verilememesine sebep olmaktadır. Söz konusu iş yükü yanında yargı görevlilerinin özellikle çocuk mağdurların adli süreçlerinin işleyiş ve takibi konusunda çocuklarla iletişime özgü teknik yaklaşım bilgisinden yoksun olmaları (Paslı 2017: 172; Nalbant 2013: 268) mağduriyetlere yönelik duyarsız yaklaşımları perçinlemektedir. Bu bağlamda, hâkim ve savcıların zaman zaman yargılayıcı bir üslup kullanmaları yahut görüşme esnasında adli görüşmeciyi devreden çıkararak soruları doğrudan yöneltme girişiminde bulunmaları sık karşılaşılan durumlar arasındadır. Bu da kuşkusuz mağdurla kurulan iletişimin zarar görmesine bazen de kopmasına neden olmaktadır. Araştırmamızın katılımcıları, adli sürecin tüm aşamalarında yargı görevlilerinin belirleyici etkisine vurgu yaparak mağdurların ihtiyaç duydukları hassasiyet ve korunmanın tesisinin hâkim ve savcıların bireysel tutumlarına göre farklılık gösterdiğini belirtmişlerdir. Araştırmada elde edilen bu bulgu, cinsel istismar bağlamında AGO'ları (Sarica ve Coşkun 2020) ve çocukların ikincil mağduriyetlerini konu alan başka çalışmalar (Tekin-Babuç 2020: 336) tarafından da desteklenmektedir.

Hâkim ve savcıların öteden beri alışageldikleri yargılama süreçlerinin AGO uygulamasında kısmi zorluklara sebebiyet veren taraflar içermesi esasen anlaşılabilir bir durumdur. Zira yargı görevlileri, vakalara cezai müeyyideye konu olmaları nedeniyle somut gerçekliğin olabildiğince çabuk ortaya çıkarılması yönünde bir motivasyonla yaklaşmaktayken, adli görüşmeleri yürüten uzmanlar mağdurun iyilik halinin korunmasına odaklı bir yaklaşımla hareket etmektedirler. Söz konusu yaklaşım ve motivasyon farklılığı yargı görevlilerinin çoklukla -indirgemeci bir yaklaşımla- AGO'yu yalnızca mahkeme sürecini kolaylaştıran bir işlevselliğe konumlandırmalarına neden olmaktadır. Oysa AGO uygulaması mağdurun gördüğü zararı dikkate alarak ikincil bir mağduriyet yaşamasının önüne geçen işleviyle adli işleyişin insana yakışır bir niteliğe kavuşmasında etkili olmaktadır. Dolayısıyla, süreçte rol alan aktörlerin (yargı görevlileri ve uzmanlar) perspektif ve tutumlarının ortaklaştırılarak eşgüdümlü bir çalışma performansının hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Adli görüşme uygulamaları başta çocuk ve kadınlar olmak üzere kırılgan gruplar içinde yer alan mağdurlara yönelik önemli bir kamusal hizmet sunmaktadır. Bununla birlikte, ülkemizin değişim dinamiklerine bağlı olarak, önümüzdeki süreçte toplumun yaşlı, engelli yahut mülteciler gibi özel ihtiyaç sahibi kesimlerinin de AGO uygulamaları içinde önemli bir yer tutacağı öngörülebilmektedir. Nihayetinde kamu düzeni ve huzurunu temin etmeyi, mağdurlar özelinde ise bireysel fayda ve korumayı temel alan ceza muhakeme süreçlerinin önemli bir bileşeni olarak varlık kazanan AGO uygulamasının, gerek teknik ve fiziki koşullara gerekse uygulayıcı aktörlere ilişkin sorunlarının giderilerek yaygınlaştırılması, toplumsal adalet anlayışının tesis edilmesinde vazgeçilmez bir önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. 2010. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.

- Balo, Y.S. 2013. *Çocuk Koruma Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Chmiliar, I. 2010. *Multiple-Case Designs*. (Eds.) Mills, A.J., Eurepas, G. ve Wiebe E. *Encyclopedia of case study research*. New York: Sage Publications.
- Cochran, W.G. 2007. Barriers to integrating quantitative and qualitative research. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(1), 8-22.
- Creswell, J.W. 2007. *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches*. New York: Sage Publications.
- Çağlar, E. ve Türk, T. 2019. İstismara maruz kalan çocuklarla adli görüşme: Nichd Protokolü Önerisi. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Nisan (38), 393-412.
- Davies, G.M. ve Westcott, H.L. 1999. Interviewing child witnesses under the memorandum of good practice: A research review. *Policing & Reducing Crime*, London: RDS Publications.
- Demir, Büşra. 2020. "Adli Alanda Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarında İş Stresi Ve İş Tatmini Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demirbaş, T. 2005. *Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Gönültaş, B. M. ve Öztürk, M. 2020. Sosyal hizmet öğrencilerinin suçlulara yönelik algılarının değerlendirilmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(2), 477-499.
- İnceoğlu, A. 2014. Uluslararası düzenlemeler ışığında Türk hukukunda mağdur hakları, (Ed.) Özdemir, M. ve Binici, M. *Uluslararası Mağdur Hakları Sempozyumu*. Ankara: Deniz Yayınları, 57-76.
- Karataş, Z. ve Mavili, A. 2019. Çocuk adalet sisteminde suça sürüklenen çocuklara yönelik uygulamalarda karşılaşılan sorunlar. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(45), 1013-1044.
- Marshall, C. ve Rossman, G.B. 2014. *Designing Qualitative Research*. New York: Sage Publications.
- Nalbant, A. 2013. Soruşturma ve kovuşturma aşamasında mağdur çocuğun ifadesinin alınması ve dinlenmesinde yaşanan sorunların değerlendirilmesi. *Uluslararası Çocuklar İçin Adalet Sempozyumu: Yargılama*, Ankara.
- Paslı, Figen. 2017. "Cinsel istismarın yasal sürecinin, maruz kalanlar, ebeveynler ve profesyoneller açısından ekolojik sistem yaklaşımına göre incelenmesi", Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Patton, M.Q. 2005. *Qualitative research*. New York: John Wiley & Sons Publications.
- Sarıca, A. D., Coşkun, U. H. 2020. Cinsel istismar olgularında adli görüşme odalarının kullanımı: Hakim, avukat, uzman ve mağdur görüşleri. *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, 8 (1), 1-26.
- Sokullu-Akıncı, F. ve Dursun, S. 2016. *Viktimoloji (Mağdurbilim)*, İstanbul: Beta Yayınları.

Şamar, B. ve Urhan, B. 2020. Adli görüşme odalarında suç mağdurlarıyla görüşme yapan adli görüşmecilerin deneyimlerinin incelenmesi: Eskişehir Adliyesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(3), 931-959.

TBMM-İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu. 2014. *Mağdur hakları inceleme raporu* (24. Dönem 4. Yasama Yılı, 12.06.2014). Ankara.

Tekin-Babuç, Z. 2020. Ceza adalet sistemi içerisinde mağdur çocukların ikincil mağduriyeti. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 23 (2), 321-356.

Turner, D.W. 2010. Qualitative interview design: A practical guide for novice investigators. *The Qualitative Report*, 15(3), 754-760.

Vogt, W.P., Gardner, D.C. ve Haeffele, L.M. 2012. *When to use what research design*. New York: Guilford Publications.

Yeler, A. 2019. Türkiye’de sosyal politikaların sosyal hizmet eğitimi üzerindeki belirleyiciliği. *İmgelem*, 3(5), 273-285.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. 2008. *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Çevrimiçi Kaynaklar

AGO Genel Bilgiler ve Akış Kitabı. 2017. <https://magdur.adalet.gov.tr/images/ago-is-akisi.pdf/> (Erişim Tarihi: 29.08.2021).

AGO Uygulaması İçin Temel Hukuk Bilgisi. 2017. <https://magdur.adalet.gov.tr/images/ago-hukuk.pdf/> (Erişim Tarihi: 01.09.2021).

AGOY-Adli Görüşme Odaları Yönetmeliği. 2017. <https://cigm.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/yonetmelikler17022020034404/> (Erişim Tarihi: 16.07.2021).

ASUD-Adalet Sistemi Uzmanları Derneği. 2017. *Adli Görüşme Odaları Değerlendirme Raporu*, (Haz.) Gezgin, M., Erbay, A. <https://docplayer.biz.tr/53038024-Adli-gorusme-odalari-degerlendirme-raporu.html> (Erişim Tarihi: 06.10.2021).

YİM HK-Yetişkinler İçin Mağdur Hakları Kılavuzu. 2019. <https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/yetiskinler-icin-magdur-haklari-kilavuzu/> (Erişim Tarihi: 25.08.2021).